

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 11.

Lördagen den 14 Mars

1874.

Befarade anmärkningsanledningar.

Bland de politiska framsteg som på de sista åren blifvit gjorda tveka vi icke att i ett af de främsta rummen ställa den synbart tillväxande obenägenheten hos riksdagen att bringa i användning den konstitutionella apparaten i paragraferna 106 och 107 Regeringsformen. Detta förhållande bevisar efter vår tanke att representationen vuxit in i känslan af sin kraft, och att den, om en eller flere af konungens rådgifvare saknade förtroende, har helt andra utvägar att göra sin mening känd än att åflåta en underdånig skrifvelse med anhållan om samma rådgifvares entledigande. För oss åtminstone har det länge varit alldeles klart, att den stundom af konstitutionsutskottet begagnade utvägen att helt enkelt hos riksdagen *anmäla*, om något vid läsningen af statsrådsprotokollen förekommit utskottet anmärkningsvärdt, utan att ett sådant tillkännagifvande skulle anses böra leda till en skrifvelse af den nyssnämnda syftningen, står i bestämd strid mot grundlagens mening. Hvarje sådant framläggande af någon särskild regeringshandling måste innebära en antydning att konstitutionsutskottet för sin del anser ett entledigande böra följa, ehuru beslutet om en sådan anhållan naturligtvis ligger i kamrarnes händer. Att i denna syftning framställa något förmligt förslag är icke utskottets åliggande, ej heller har det rätt att såsom blotta samtalsämnen i kamrarne framdraga regeringsåtgärder, utan

bestämd afsigt att deraf härleda något praktiskt resultat.

Under förlidet år hade två regeringsbeslut blifvit fattade som i mer än vanlig grad sysselsatte den allmänna uppmärksamheten, och då detta års riksdag sammanträdde, talades mycket derom, huru vida konstitutionsutskottet skulle finna anledning att i afseende på dem göra användning af någondera utaf de ofvannämnda paragraferna i Regeringsformen. Den fraktion inom tidningspressen som alltid står till hands, för att omgifva konungens nu varande rådgifvare med martyrskapets gloria, utspridde oförtrutet, att konstitutionsutskottet blifvit sammansatt, af Andra kammaren utan att fråga och af Första kammaren efter all sannolikhet, med särskild beräkning på att deklARATIONEN af den 14 augusti rörande lotsningen i Öresund och behandlingen af den norska riksståthållarefrågan skulle göras till uppslag för en storartad konstitutionel meningsyttring. Det ena ryktet galnare än det andra sattes i omlopp om riksrätter och förföljelser, allt *in majorem gloriam* — för vederbörande departementschefer. Vi hafva aldrig ett ögonblick trott på verkligheten af en sådan afsigt; väl kunna kamrarne hafva väntat att ledamöterna i utskottet skulle egna full uppmärksamhet åt de båda nämnda regeringsbesluten, men vi hafva goda skäl till den förmodan att icke ens Andra kammarens rådande majoritet gjort till

äliggande för sina utskottsledamöter att handla annorlunda än de sjelfve, sedan de tagit full kännedom om sakerna, kunde finna rätt och tillbörligt.

Då dessa båda frågor i offentligt tryck redan ligga inför allmänhetens ögon, den norska ståthållaresaken genom statsrådsprotokollet i Post- och Inrikestidningar, och deklARATIONEN om lotsningen i Öresund genom en blå bok, hvilken i dessa dagar blifvit på k. m:ts befallning till riksdagen utdelad, har hvar och en, utan att vänta på det så kallade déchargebetänkandet, alla de materialier han behöfver för att bilda sin öfvertygelse. Under sådana omständigheter hafva vi ansett det riktigt att upptaga sakerna till behandling innan de förekomma i kamrarne, emedan det icke synes oss sannolikt att konstitutionsutskottet skulle vara i tillfälle att lemna någon särdeles vigtig ytterligare belysning af de omhandlade ämnena.

Lotsfrågan har både genom sin ålder sin oinfattning och sin praktiska betydelse härvid all rätt att blifva stäld i första rummet, och då vi måste beröra de synpunkter under hvilka hon från svensk sida i allmänhet varit betraktad, skola vi äfven söka att så fullständigt utrymmet medgifver oss framställa de grunder på hvilka en motsatt uppfattning stöder sig. Man får nemligen här göra afseende icke blott på rena sakförhållanden, eller abstrakta rättsprinciper, utan äfven på det historiska åskådningssättet som under mer än två sekler gjort sig gällande. Den i sig sjelf så enkla frågan om lotsfrihet i ett vatten som från den allmänna folkrättens och särskildt den svenska statens sida är förklaradt för öppen sjö har på ett förunderligt sätt blifvit invecklad genom den föregående diplomatiska behandlingen. Den sundska tullen grundade sig på begreppet om ett *dominium* öfver farvattnet, och Danmark har äfven efter freden i Köpenhamn 1660, då de öster om Öresund belägna landskapen fullt afträddes till Sverige, aldrig upphört att göra anspråk på höghetsrätten i sundet, utan att någon bestämd protest mot dessa anspråk blifvit från svensk sida afgifven. Denna uraktlåtenhet kan för det moderna betraktelsesättet synas öfverraskande, men man får ej glömma den obenägenhet som de öfriga sjömakterna på 1600-talet hade mot ett svenskt *condominium*, hvilket de fruktade skulle leda till trassel och inskränkingar i sjöfartens frihet. I fredstraktaten afsade sig Sverige

uttryckligen den rätt till delaktighet i sundstullen som kunde grundas på dess egenskap af strandegare, och, märkligare ännu, erkändes genom en särskild paragraf fortfarande skyldighet för våra fartyg, äfven örlogsskeppen, att genom toppsegelns strykande gifva den öfliga hyllningen åt Danmarks höghet öfver farvattnet. Sveriges anspråk på motsvarande salut af främmande örlogsfartyg som passerade Helsingborg underkändes af de medlande makterna och måste uppgifvas. Huru angelägen man var att icke åt Sverige inrymma någon traktatsmessig makt öfver detta vatten, kan bedömmas deraf, att då Sverige genom freden i Lund 1679 erhöi tullfrihet i Sundet, kallades denna rättighet uttryckligen för ett *privilegium*.

Under sådana förhållanden var det icke att vänta, att Sverige skulle egna mycken uppmärksamhet åt lotsningen i Sundet, då det genom freden i Stockholm och Fredriksborg 1720 afsade sig tullfriheten, och landets belägenhet för öfrigt icke var egnad att uppmuntra internationella demonstrationer. Märkvärdigt nog uppstod ändå mot medlet af århundradet från svensk sida en tanke på att inrätta egna lotserier i Öresund, och anledningen dertill var den att en dansk lotsatt ett svenskt örlogsfartyg på grund. Men tullen ansågs allt jemt såsom ett hinder, ehuru amiralitetskollegiet höll före att svenska lotser icke kunde förnekas rätt att lotsa eget lands örlogsfartyg, och då det danska lotsällskapet inrättades 1772, underlät amiralitetskollegiet icke allenast att deremot protestera, utan anförde det tvärt om såsom skäl att icke vidare inrätta några särskilda svenska lotserier i samma farvatten, all den stund sjöfarten genom Danmarks åtgärd i alla händelser var betryggad. Sålunda fortfor Danmark att genom tyst begifvande utöfva lotsrätten i sundet ända till 1857 års traktat; någon bestämd förbindelse att vid genomseglingen af sundet begagna lots synes dock icke heller förut hafva varit hvarken danska eller främmande fartyg ålagd.

Angående rätta tydningen af bestämmelserna i traktaten af den 14 mars 1857, i hvad som angår lotsrätten, har under förliden sommar i den svenska pressen varit så mycket diskuteradt att vi här kunna vara ganska fäordige. Under ingen förevändning får något fartyg vid passagen genom Öresund eller Bälten uppehållas eller hindras, lotsafgifterna skola vara måttliga samt lika för danska

och utländska fartyg, och icke »fordras af andra fartyg än dem som sjelfvilligt begagnat lots», hvarjemte ett särskildt moment medgifver hvarje enskild person, dansk eller utländsk, rättighet att i Sundet och Bälten, fritt och på samma villkor, utan afseende på nationaliteten, förlägga fartyg i ändamål att med bogsering biträda de handelsfartyg som deraf vilja begagna sig. Af dessa bestämmelser synes väl böra framgå, att då en fartygsbefälhafvare eger rätt att begagna eller icke begagna det lotsbiträde som Danmark förbundet sig att hålla till hands, så måste det också vara hans rättighet att till lotsningen begagna hvem han behagar, utan allt afseende på nationaliteten. Denna slutföljd är så klar att den icke behöfver vidare deduceras, och bland alla de klagomål öfver missbruk som från dansk sida varit anförda har det aldrig försports att danska regeringen gjort någon reklamation mot fartygsbefälhafvare som genom dess farvatten begagnat svenska lotsar. Af Art. II mom. 4 rörande bogseringsrätten har man velat på analogiens väg sluta, att samma rätt borde vara medgifven äfven i afseende på lotsning, men efter allt hvad vi af de nu publicerade handlingarna kunna se, har sådant lika litet varit Danmarks som Sveriges eller någon af de öfriga kontraherande makternas mening. Konungen af Danmark hade förbundet sig att i bästa skick underhålla fyror, båkar, sjömärken, bojar och prickar samt att vaka öfver lotsväsendet, allt på dansk bekostnad, och å aflösningssumman för sjelfva tullen afräknades för Sveriges vidkommande 311,307 danska riksbankdaler samt för Norges 108,958 rdr samma mynt, såsom ersättning för de kostnader som förorsakas af underhållet af de svenska och norska fyrarne i Sundet och vid infarten till Kattegat. Att Danmark å sin sida, mot förpligtelsen att underhålla samtliga anordningar som erfordras för sjöfartens bekvämlighet i dess farvatten, ansåg sig berättigad att ensam och utan konkurrens utöfva lotsrörelsen i Sundet, derom kan icke vara något tvifvelsmål, och att den särskilda rättigheten till bogsering af handelsfartyg blifvit inrymd åt särskilda nationaliteter, har troligen sin grund deri att denna för sjöfarten viktiga rörelse icke fans utbildad hos danskarna, samt att man i alla sjöfarandes intresse ville uppmuntra den, hvaremot lotsväsendet var ordnad af gammalt och gaf utkomst åt ett stort antal danska familjer.

Det fins intet spår dertill att man å Sveriges sida tänkt på att fordra en motsvarande fördel, och då ingen af de öfriga biträdande nationerna rimligen antog en allmän lotsrätt såsom förmon för sina undersåtar, var det naturligt nog att den saken icke blef föremål för någon närmare uppmärksamhet. Hufvudsaken var att lotsar skulle finnas till de sjöfarandes betjenande; hvarifrån de kommo var af ingen betydelse, och häfden talade i detta afseende för Danmark.

Rättvisan fordrade detta erkännande, och hade Danmark pligttroget uppfyllt sina genom traktaten åtagna skyldigheter, hade kanske ingen ens tänkt på att yrka en principiel tillämpning af 1857 års traktat. Men detta var långt ifrån förhållandet, och de danska lotsarne uppfattade icke sina åligganden på ett sätt som kunde tillfredsställa de sjöfarandes billiga anspråk. I stället för att redan utanför Sundets båda inlopp erbjuda sina tjänster åt dem som för inseglingen deraf önskade begagna sig, synas de, hitintills befriade från alla medtäflare om förtjensten, i allmänhet hafva nöjt sig med att invänta ankommande fartyg i sjelfva Sundet, sedan dessa redan tillryggalagt de, såsom de talrika strandningarna vid kusten mellan Kullen och Helsingborg samt å Falsterboref bevisa, under vissa förhållanden icke minst svåra infarterna till farleden mellan Sverige och Danmark. Svenska ministern i Köpenhamn, ur hvars depesch af den 22 juni 1872 till utrikesstatsministern dessa ord äro hemtade, säger i fortsättningen att anskaffandet af flere lotsar, som kunde genom täflan egga de danska kronolotsarne till större pligtrogenhet, var högligen af behovet påkalladt, samt att det derföre i sjöfartens intresse vore mycket att beklaga, om de af danska lotsstyrelsen framställda klagomålen mot intrånget af det öresundska lotssällskapet skulle hafva till följd att lotsningen i Sundet å nyo komme att uteslutande anförtras åt de danska kronolotsarne. Lotsfördelningschefen i Malmö inberättade kort förut, att vid tillfällen då många fartyg passerat, och mycken lotsning i följd deraf förekommit, de danska lotsarnes antal varit otillräckligt, hvarför andra personer fått såsom reservlotsar utgå och bestrida lotsningen mellan Helsingör och Dragör; »det oaktadt händer stundom att ej hälften af antalet passerande fartyg kunna erhålla lots». Men det har icke varit nog med dessa uraktlåtenhetssynder: äfven positiva öfvergrepp hafva vi haft att från dansk sida beklaga.

»Det har flere gånger inträffat», inberättar vår generalkonsul i Köpenhamn »att svenska lotsauktoriteter anmodat mig att söka af danska skeppare utbekomma lotspenningar, som desse varit pligtige att betala men icke behörigen erlagt för segling i svenskt lotspliktigt farvatten. Någon gång har reklamationen lyckats; i de flesta tillfällen deremot hafva de skyldige vägrat, och dervid har det förblifvit, då rättegång svårligen lönat mödan.»

Det danska lotsväsendets bristfällighet föranledde om hösten 1871 stiftandet af det öresundska lotsällskapet, hvars nytta för sjöfarten i allmänhet svenska regeringen erkände genom vissa eftergifter i afseende på tullklareringen. Den så kallade långlotsningen, som af detta sällskaps medlemmar bedrefs, var en stor välgerning för sjöfarten och inskränkte betydligt antalet af sedvanliga sjöolyckor. Då svenska staten betraktar hela Öresund såsom öppen sjö och endast förbehåller lotsningen mellan hamnarna på svenska sidan af Sundet åt sina kronolotsar, hade den intet skäl att lägga hinder i vägen för öresundssällskapets verksamhet, så mycket mer som ingen ting i våra författningar hindrar danska lotsar att stationera sig vid Sundets vestra sida, för att der erbjuda förbiseglande fartyg sitt biträde, och de danska lotsbåtarna oantastade ligga vid sidan af våra egna fryskepp. Under sådana omständigheter hade man haft skäl att från den danska sidan vänta ett annat tillvägagående.

Vi hafva ingen böjelse att här upprepa berättelserna om beklagensvärda tilldragelser hvilka fylde den svenska pressen under ett par månader af förliden sommar. Man har från svensk sida kallat några af de danska tilltagen för »väldsbragder»; detta är en otillbörligt heroisk uppfattning af saken, hvars rätta namn torde vara krängel och trakasserier. Det danska nationalljnet är alldeles för beskedligt för välksamheter, en arrestering sker aldrig utan *var saa artig*, varar icke gerna öfver några få timmar, och om det befinnes att en delinqvent som blifvit dömd till 5 rbd's böter endast har 4 rbd 2 sk., är polisdomaren nog älskvärd att taga *til Takke* med de 4 dalrarna och gifva honom de to Skilling till baka. Huru vida de fasttagningar af svenska lotsar som skett på sjön egt rum i svenskt eller danskt farvatten, är omöjligt att afgöra, ty hvardera parten säger på sitt sätt, och det kan vara just det samma, ty

saken blir lika vidrig i alla fall, äfven om den som trott sig utöfva en fullt laglig handling skulle befinnas hafva blifvit fasttagen inom den danska jurisdiktionens gränser.

Hvad som gör saken för ett svenskt sinne ännu mera obehaglig, är att den agitationen hufvudsakligen blifvit bedrifven af det parti inom den danska riksdagen som kallar sig sjelfft liberalt, och som gerna vädjar till samstämmigheten i känslor och gemensamheten i intressen med den svenska allmogen. Hr klockaren Berg, en af vensterns mest framstående ledare och ordförande i Folkethingets Finansudvalg, tillhör äran att hafva midt under pågående diplomatiska underhandlingar så godt som trugat fram af ministrarna ett lagförslag, hvilket sedan af danska riksdagen antogs, och som i form af polisförordning föregrep just de uppgörelser om hvilka båda regeringarna lägo i underhandling. Hans synfält är lika trängt som hans handlingsätt obesväradt: han ser i hela tvistefrågan ingen ting annat än en lefvebröds- och penningaffär: Danmarks ensidigt tillvällade lotsrätt *föder* så och så många hushåll, fyller pensionskassorna och skaffar ändå artiga sportler åt embetsmännen, utan någon uppoffring för det allmänna. En så mjölkrik ko släpper icke den danska bonden med vett och vilja ifrån sig; hvad bekymrar honom sjöfarten eller den ridderlighet som andra människor gerna vilja se rådande stater emellan? Han är det danska folket, han håller snörena omkring statens penningpung, och derfore har han äfven anspråk på att bestämma öfver politiken. En sådan man behöfver i sitt offentliga uppträdande icke iakttaga de vanliga reglerna för ett folkombuds förhållande: »Jeg har Intet fra Udvalget at meddele om disse Forhandlinger, og jeg personlig veed Intet derom; det jeg har berettet angaaende denne Sag, ligger ikke i Aktstykker, der er gifne till Udvalget, men det ligger i *Meddelelser*, som paa forskjellige Maade og fra forskjellige Sider ere komne frem til Medlemmerne, og maaske til Somme af os mere end til Andre.» Såsom sagt är: för detta parti var lotsfrågan endast en bröd- och besittningsfråga, men en god patriot af det slaget, försummar icke heller när så kan ske att trumma litet på statens »Aere og Værdighed.» Öresundslotsarne hafva gjort »Ingreb i Statens Høihedsret over dens egne Enemarker», och som de danska kronolotsarne icke längre på egen hand förmådde upprätt-

hålla denna höghetsrätt, måste staten och kanonbåten Villemoes träda emellan.

För hvar och en som med tillbörlig uppmärksamhet läser de nu offentliggjorda diplomatiska förhandlingarna synes det temligen klart, att de å svensk sida varit förda med allvar och uppmärksamhet, samt att de svenska tidningar som principieft föräktat Danmarks uteslutande lotsningsrätt i Drogden i detta fall varit, som man säger, mer rojalistiska än konungen. Danmark gjorde till en början anspråk på lotsmonopoliet i hela Sundet och stödde detta påstående icke uteslutande då Sundtullstraktaten af den 14 mars 1857 utan på de faktiska och historiska förhållandena. Denna uppfattning bestreds kraftigt från den svenska sidan: den svenska statsministern tillbakavisade i noten af den 20 juni 1872 eftertryckligt Danmarks fordran på förbud för Öresundssällskapet mot lotsning genom Drogden, och två dagar derefter skriver svenska ministern i Köpenhamn, att om artikeln II mom. 3 i Sundtullstraktaten skulle få tolkas på det danska sättet, med uteslutande rätt för Danmark till lotsningen i Sundet, så skulle den gifva de danska lotsarne samma rätt i Kattegat, något som danska regeringen själf måste finna orimligt, och han ansåg en öfverenskommelse önskvärd, »genom hvilken de svenska och danska lotsarne, hvilka samtliga borde ställas under officiell tillsyn, tillerkändes fullkomligt samma rättigheter och förmoner inom Sundets så väl svenska som danska farvatten och invid dess både svenska och danska kuster», sedan han förut uttalat sin tanke, att Danmarks anspråk på uteslutande lotsningsrätt i Sundet »svårligen under nu varande förhållanden kunna, *ens hvad beträffar sjöfarten genom Drogden*, anses vara väl grundade». I sin note af d. 7 mars 1873 erinrar h. ex. hr utrikesstatsministern, huru allt sedan juli året förut danska kronolotsars båtar varit stationerade omkring Falsterbo fyrfartyg samt i farvattnet närmare svenska kusten, och derifrån till ankommande fartyg afemnat lotsar, äfven som att, »då fartygens befälhafvare alltid föredraga att taga lots som betjenar dem hela vägen till Helsingör, de svenska kronolotsarne på fartyget, som äro pligtige att utgå till hvarje fartyg från hvilket lotssignal göres, vanligen, och detta många gånger på dagen, nödgas återvända med oförrättadt ärende, sedan fartyget af ofvannämnda skäl hellre tagit den danska lotsen», hvilket beröfvar de svenska lotsarne en påräknad in-

komst och gör dem ett lönlöst besvär. Han ådagalägger derefter, huru en ensidig tolkning af Sundtullstraktaten skulle tillerkänna Danmark lotsrätten i hela Kattegat och tillägger: »Det tillhör mig icke att undersöka, på hvad sätt den kungliga danska regeringen anser sig kunna förhindra fartygsbefälhafvare att taga ombord och medföra genom Sundet, inbegripet Drogden, hvem helst de önska, således äfven de enskilda lotsarne, eller ålägga fartyget att taga dansk lots i farvatten som genom traktater är förklaradt fritt.» I samma anda hade redan greve von Platen i sin note af d. 20 juni 1872, med anledning af Danmarks yrkande på förbud mot Öresundssällskapets lotsning genom Drogden, förklaradt, »att som svensk lag icke förbjuder någon kongl. maj:ts undersäte att utöfva lotsning till tjänst för de fartygsbefälhafvare som önska sig deraf begagna, ser sig kongl. maj:ts regering med ledsnad ur stånd att utfärda förbud för nämnda sällskap, som för öfrigt har en helt och hållet enskild karakter och ingalunda blifvit af kongl. maj:ts sanktionerad».

Under sådana omständigheter kunde det synas såsom en svaghet från svensk sida att icke allenast påbjuda en förändring i formen för de öresundska lotsarnes certifikat och offentligt föranstalta ett beriktigande af dess direktörs i en engelsk tidning, *Shipping and Mercantile Gazette*, införda tillkännagifvande — ehuru ingendera af dessa handlingar strängt taget saknade sin befogenhet — utan äfven förbjuda de svenska kronolotsarne att betjena fartyg genom Drogden samt i den slutliga öfverenskommelsen helt och hållet gifva denna sista farled till spillo. Men rättvisan fordrar att göra noga afseende på alla de för Sverige ofördelaktiga omständigheter under hvilka underhandlingarna fördes. Det närvarande tillståndet hade blifvit outhärdligt, och det var nödvändigt att bringa det till ett snart slut. Det kom Danmark väl till pass att konungen af Sverige hade begagnat ett tillfälle att i grund lära känna de aflägsnaste delarne af sina riket, hvilket kanske aldrig mer skulle återkomma, och att han, såsom naturligt var, på denna viktiga färd önskade att medföra sin utrikesminister. Danska regeringen hade genom sin beredvillighet att 1871 medverka till inskränkning af smugglingsrörelsen från dansk sida, hvarigenom obestridliga fördelar vunnos för oss, dels genom möjligheten att inskränka bevakningspersonalen vid de skånska

tullstationerna, dels genom direkt ökade tullinkomster, förvärfvat ett slags anspråk på vederlag, som den med vanlig omtanke om sina fördelar icke försummade att göra gällande. Vi hafva i det föregående sett, huru en diplomatisk tradition småningom utvecklats sig om Danmarks höghetsrätt öfver Sundet, utan att från svensk sida deremot protesterades, och ehuru vi icke närmare känna den anda i hvilken underhandlingarna om Sundstullens aflösning från svensk sida bedrefvos, är det ingen anledning till den förmodan att några påståenden om lotsfrihet då blifvit framställda. Den svenska diplomaten hade kanske icke alldeles så fria händer som det varit önskligt, och vi finna med någon öfverraskning, att i samma note — af den 17 juli 1872 — hvari grefve von Platen med mycken styrka tillbakavisade »det ohållbara i påståendet att enskilda personer ej skulle ega rätt att lemna en om farvattnet okunnig skeppare det biträde som för en säker framfart vore oundgängligt», och der han lika bestämdt på grund af det meranämnda art. II mom. 3 i Sundstullstraktaten häfdade hvarje sjöfarandes rätt »att på sätt honom bäst synes draga försorg om sin säkra fart genom Sundet», liksom anviste danska regeringen en väg att, till afböjande af förmenta ingrepp i sitt monopolium, »meddela de bestämmelser hon kan finna ändamålsenliga, och hvilka alla främmande makters undersåtar då skulle anses lika pligtiga att underkasta sig». Kanske ännu mera bindande är hvad längre ner i samma note säges, att »ehuru den svenska regeringen, lika litet som antagligen någon af de öfriga uti traktaten deltagande makterna, kan medgifva att ordalydelsen af ofvan citerade moment inrymmer någon uteslutande rättighet, skulle hon således dock vilja antaga såsom på billighet grundadt, att då lots begagnas endast genom Drogden, de danska lotsarne synas dervid företrädesvis böra komma i fråga».

Dertill må man väl ihogkomma, att öfverenskommelsen af den 14 augusti endast är ett *modus vivendi*, ett sätt att hjälpa sig fram, som icke på något vis afgör sjelfva tvistefrågan. För vår del, och från svensk sida i allmänhet, kan det icke betviflas att Östersjön är ett öppet haf, samt att om Danmark skulle erkännas hafva någon särskild höghetsrätt öfver Drogden eller Bälten, så är med det samma Östersjön en insjö, och det lär väl ingen europeisk makt vilja erkänna. Det invändes att Flintrännen är ett inlopp

till Östersjön lika väl som Drogden, och att de svenska lotsarne här hafva alldeles samma rättigheter som de danska. Men Flintrännen är ett trängt och krokigt farvatten, som under vissa vindar och strömsättningar är åtminstone för segelfartyg farligt, nästan omöjligt att passera, och under sådana omständigheter vore Drogdens erkännande såsom ett uteslutande danskt farvatten nära nog det samma som om Danmark finge sätta lås för Sundet och stoppa nyckeln i sin ficka. Sverige har genom uppgörelsen vunnit en rätt till lotsning i det öfriga sundet, hvilken väl varit från vår sida utöfvad men af Danmark alltid principiellt bestridd, och Flintrännans utprickning är en följd af deklarationen, som bör kunna blifva af rätt mycken nytta för svenska undersåtar, i synnerhet om regeringens proposition till riksdagen angående vissa tulllättnader för varor som användas till proviantering af fartyg i Öresund möter en liberal och omdömesrik behandling. Äfven i afseende på Drogden har danska regeringen uttryckligen tillerkänt de svenska lotsarne trafikrätt, då inga danska lotsar äro att tillgå, och detta lär väl hädanefter som hittills blifva ett ganska vanligt förhållande. Att de danska bestämmelserna för sådana händelser icke behaga oss, hafva vi redan under förlidet år haft tillfälle att uttala: föreskriften att fartyget skall gå med lotsflagg, och om dansk lots möter, med afvikande ur sin kurs lägga bi för att upptaga honom, är lika krångelig och småaktig som beräkningen för lotspenningarnes fördelning mellan den svenska och den danska lotsen. Det betänkligaste torde emellertid vara att denna förordning i många fall hvarken kan kontrolleras eller efterlefas. Man kan tänka sig att ett fartyg som kommer från Östersjön vid Falsterbo fyrskepp tager svensk lots till Drogden, men att, äfven om dansk lots der skulle förefinnas, vindens riktning och styrka kan göra det i hög grad hinderligt och olägligt för befälhafvaren att upptaga honom. Det har förekommit exempel på att utländsk kapten under sådana omständigheter rent af vägrat att vid Dragör afsätta den svenska lotsen och taga dansk, och sådant kan hända om igen. Hvad skall den svenska lotsen då göra, springa i sjön för den danska öfverhöghetens skull, eller såsom en kristen människa och sjöman förblifva ombord och bistå skepparen med sina yrkesinsigter? Det senare kan, så vidt vi förstå, hvarken människorätt eller folkrätt förneka

honom, och vi skulle vilja se den danska myndighet som dristade att i dansk hamn eller i danskt farvatten fasttaga en sådan lots, endast han varit försiktig nog att icke qvittera lotspenningar efter den danska taxan. En sådan praxis torde utbilda sig, och vi se deri hvarken för sjöfarten eller för de svenska lotsarne någon särdeles skada.

Det får erkännas att vi icke vunnit allt hvad vi fordrade, men vi hafva dock vunnit slut på ett oefferrättligt tillstånd, och åtminstone några rättigheter som förut voro oss bestridda. Bör detta tillfredsställa oss, eller skola vi ställa vår regering till ansvar för den rätt hon önskat men icke lyckats förskaffa oss? Svaret beror på ett noga öfvervägande af de medel hon för tillfället hade till sitt förfogande. Ingen lærer begära att hon skulle hafva utfärdat en krigsförklaring, och knappast att hon med några demonstrationer skulle hafva bemött Villemoes uppträdande; en eller annan svensk kanonbåts placering i Sundet vid ett tidigt stadium af lotskriget kunde hafva varit på sitt ställe, men vi känna icke huru vida någon var för tillfället disponibel. Aterstodo då två utvägar, antingen att hänskjuta tvisten till en konferens af de makter som jemte Sverige och Norge deltagit i Sundstullens aflösning, eller också att vädja till en främmande makts skiljedom, i fall danska regeringen dertill gifvit sitt samtycke. Det hade kanske tagit sig något eget ut inför Europa att göra så mycket väsen för ett simpelt lotsgräl, men vi antaga att en kongress verkligen kommit till stånd. Makterna hade antingen kunnat förklara lotsrätten fri, dock svårligen utan att på samma gång lösa Danmark från dess åtagna förbindelser och i stället ikläda sig sjelfva en solidarisk ansvarighet för Öresundslotsningens upprätthållande, eller också hade de kunnat dela rättigheter och skyldigheter lika mellan de båda, strandegande staterna och underkasta dem båda gemensamma kontroller, men svårligen utan att på samma gång gifva Danmark anledning att öppna vidräkning med de förenade rikena för det betydliga afdrag i Sundstullen hvarom ofvan blifvit taladt. En kompromissdom hade endast kunnat behandla saken såsom en speciel tvistefråga mellan Danmark och Sverige, men icke afgöra principen om lotsningens frihet, och det torde icke hafva varit lätt att finna en kompromissarie. Den som det från svensk sida låg närmast att härom anmoda hade väl varit

tyska kejsaren, men ett sådant val hade icke varit grannvänligt mot Danmark, och det skulle säkert hafva mött ogillande af alla svenskar som lägga vikt på bibehållandet af ett godt förhållande mellan de båda nationerna.

Då allt noga öfverväges, se vi icke rätt hvad som kan läggas den nu varande konseljen till last, och om vår regering å sin sida sett frågan ur en högre synpunkt och handlat mera ridderligt än motsidan, lærer det knappast vara den svenska riksdagens sak att förebrå sin regering dessa svenska egenskaper. Dertill kommer en annan sak, som väl bör tagas i öfvervägande. Det hörer till god politisk takt hos hvarje representation att undvika anledningar till misshälligheter med andra stater, och att aldrig i förbittringen öfver hvad man kan anse såsom en motgång mätta ett slag åt någon annan än det är meningen att träffa. Den svenska riksdagen har ingen utväg att gifva den danska riksdagen sitt ogillande till känna öfver de förhandlingar som vi i det föregående vidrört, men af hvilka vi med flit förbigått de anstötligaste delarne. Hvarje anmärkning som riktades mot vår regering skulle derför se ut som om den vore adresserad till ett helt annat håll, och att man endast slagit den man kunnat träffa. Vi tro knappast att ett sådant förfaringssätt vore öfverensstämmande med svensk sed.

Den norska stäthållarfrågan är ojemförligt enklare och låter behandla sig utan särdeles vidlyftighet. I sammansatt norsksvenskt statsråd den 5 juni sistlidet är yttrade konungen, att norska storthinget fattat beslut om en sådan förändring i § 14 af Norges Grundlov, att stäthållarevärdigheten upphör och en statsminister träder i spetsen för den norska regeringen. Det svenska statsrådet hade yrkat att behandlingen af ett sådant beslut, åtminstone dess sanktionerande, borde försiggå i sammansatt statsråd, emot hvilket yrkande bestämd protest blifvit af de norska statsråden anmäld. Hans maj:t önskade nu höra det sammansatta statsrådets yttrande öfver den *formella frågan*, i hvilket statsråd ärendet ansågs böra behandlas och afgöras, äfven som huru vida beslutet ansågs nödvändigöra någon förändring i Rikssakten, hvilket från båda sidor förklarades icke vara händelsen, ehuru den svenska justitiestatsministern väl ansåg att några förtydliganden i framtiden vid lägligt tillfälle kunde vara önskvärda. De norska statsråden ansågo att frågan

icke kunde erhålla annan lösning än att den borde behandlas i enbart norskt statsråd, dervid återopande hvad som från norsk sida blifvit anfördt, och tillade att tiden icke medgaf att införda norska regeringens yttrande. H. ex. justitiestatsministern inledde sitt yttrande med några anmärkningar om formen för det sammansatta statsrådet och fann att den nu begagnade icke stod i strid med Riksakten, äfven om den andra formen sedan 1842 hade varit den vanliga. Han förklarade vidare att han delade den uppfattning hvilken år 1860 hade gjort sig gällande hos det då varande svenska statsrådet, nemligen att frågan om ändring af stadgandet i § 14 Norges Grundlov, enligt hvilken äfven svensk man kan utses till stäthållare i Norge, faller under § 5 Riksakten. »Från svensk sida», tillade han, »lärer emellertid ej ifrågasättas att k. m:t skulle sig af denna rättighet begagna, och rättighetens kvarstående i Norges Grundlov synes mig ej heller på annan grund vara af en rätt uppfattning angående Sveriges sanna intresse påkalladt, och jag vill alltså, med afseende å de förhållanden hvarunder denna sak nu föreligger, hemställa att ärendet må i uteslutande norskt statsråd till behandling och afgörande förekomma.» Häri instämde de båda öfriga svenska statsråden. De norska statsråden ansågo sig böra upprepa att det gifves blott ett svar på frågan: »de norska statsmyndigheternas uteslutande makt att råda öfver Norges Grundlov vore lika så oafhångig af andras medgifvanden som af andras yrkanden. Så vidt de svenska statsrådsledamöterna genom något af sina ofvan anförda yttranden angående rätta sättet för behandlingen af storthingsbeslutet gått utom det rent formella skärskådandet af denna fråga, sägo de norska statsrådsledamöterna sig nödsakade att göra insaga mot sådana uttalanden, såsom framkomna utan berättigande och utöfver Hans maj:ts uppmaning att yttrande afgifva.» Konungen förklarade derefter att saken skulle behandlas och afgöras i norskt statsråd. De till detta statsråd kallade voro h. ex. norska statsministern Kjerulf, h. ex. justitiestatsministern Adlercrentz samt statsråden Helliesen, Vogt, Berg och Bergström.

Det torde nu mera finnas få personer i Sverige som på allvar föreställa sig att en utnämning af svensk man till riksstäthållareplatsen i Norge vidare skulle vara möjlig, eller att § 14 Norges Grundlov skulle i sak angå

Sverige och en förändring deraf nödvändigt falla under den af svenska justitiestatsministern citerade paragrafen i Riksakten. Deremot är det kanske icke så få som tycka, att sedan paragraferna en gång stå der såsom de stå, hade internationelt godt vett också fordrat att formerna blifvit iakttagna; ty, säga de, det är icke möjligt att i en lagparagraf nämna ordet svensk man, utan att en sådan paragraf på samma gång angår Sveriges rike. De säga också, att om de varit i sina norska bröders ställe, så skulle de af ren nationalstolthet, om också icke af något annat skäl, lagt vikt på ett skrupulöst iakttagande af alla lagliga former. Men härvid måste ihogkommas att Sverige är ett gammalt samhälle med många seklers politisk frihet, och ett sådant folk känner sig mera böjdt för den undfallenheten att medgifva andra deras rätt, utan fruktan att derpå förlora något i egen värdighet, än en nation som, kanske till någon del genom det förra folkets tillmöteskommande, inom mindre än ett århundrade vunnit politisk frihet och just i följd af sin ungdom ännu har vissa från våra begrepp afvikande begrepp om hvad dess värdighet såsom suverän stat anses fordra. I annat fall är det knappast tänkbart att de norska statsråden skulle hafva värat »de norska statsmyndigheternas uteslutande makt att råda öfver Norges Grundlov» i sådana ordalag som blefvo inför unionskonungen begagnade.

Huru som helst dermed må förhålla sig, så är det säkert att få regeringshandlingar väckt mera uppmärksamhet i hela landet än detta simpla beslut om behandlingen af en förfråga. Icke att man önskat något annat: att ställa Norge väl tillfreds är för oss mera värdt än att vi skulle uppoffra något tillfälle dertill för en sak så utan allt värde som den meranämnda rättigheten för svensk man att eventuellt, under omöjliga omständigheter, kunna utnännas till norsk riksstäthållare. Men man hade föreställt sig, att den norska grundlagsförändringen hade kunnat ske på ett lämpligare och — skola vi säga det rent ut? — på ett mera hyfsadt sätt. Af konungens första anförande till det sammansatta statsrådets protokoll framgår, att denna så enkla formella fråga förut varit föremål för diskussion, man vet icke rätt hvar, mellan de norska och de svenska statsråden. Af den form som blifvit vald för det sammansatta statsrådet, i det att endast tre af den svenska kronans rådgifvare blifvit kallade att deri deltaga i

stället för konungens hela svenska konselj, hvilket eljest är det vanliga, skulle man nästan vara böjd att sluta, att flere eller färre af de icke närvarande hyst olika meningar med sina embetsbröder, och att de kanske rent ut tillkännagifvit sin önskan att icke till en sådan rådplägning varda kallade. Vi skulle i sanning icke undra om så varit förhållandet. Statsrådsprotokollet har formen af en dialog, men det torde få anses gifvet att de högt ställda personer hvilka der å ömse sidor uppträdde såsom talande icke kunde vara i okunnighet om hvad som från motsidan skulle förebringas, eller i hvilka uttryck det skulle komma att ske. Det är nemligen knappast tänkbart att två rikens näst konungen högsta officiella personligheter låta inför honom och i hans råd liksom på slump falla uttryck, hvilka icke blifvit på förhand till hvarje bokstaf öfvervägda. Är denna förutsättning riktig, så ligger den slutsatsen nära till hands, att man ifrån båda sidorna varit fullkomligt öfverens om hvad som borde sägas, och att man å ömse håll valt sina uttryck särskildt med afseende på de representationer hvilka skulle hafva att öfver dem dömma. Hvad var då naturligare än att de norska rådgifvarne företrädesvis sökte träffa den ton som kunde vara för storthingsmajoriteten angenämast, medan de svenska å sin sida kanske voro något angelägne att i förväg afväpna sådana af sina landsmäns missbelåtenhet hvilka kunde förmodas hysa mindre belåtenhet med det norska storthingsbeslutet? Om de förres sätt att se saken förbjuda oss alla skäl att uttala en mening; i afseende på de senares äro vi oförhindrade att säga vår tanke. Det synes oss då att de skulle hafva gjort bättre, om de utan all motivering tillstyrkt sakens behandling i norskt statsråd, eller ännu bättre, om ingen föregående diskussion gjort nödvändigt för unionskonungen att från båda sidor höra råd angående frågans förmella behandling. Såsom saken nu föreligger, hafva de onekligen gjort sig skyldige till det felet att svara på en fråga hvilken konungen aldrig framställt till deras besvarande, och de norska statsrådets barska »insaga» var derigenom, åtminstone i sak, fullkomligt berättigad. Den hade i annat fall helt och hållet utblifvit, hvilket efter vår tanke icke hade varit någon olycka; möjligen kunde dock norska storthinget se saken ur en annan synpunkt.

Men om vi också önskat ett annat behandlingssätt, så hade utgången i sak i alla fall

blifvit den samma, och när just det skett som hvar och en önskade skola ske, så kunna vi icke rätt inse, huru rikets nytta dermed blifvit satt å sido. Vi vänta emellertid en invändning: rikets nytta, kan man säga, fordrar att kronans rådgifvare icke, såsom här skett, i tillämpningen uppgifva hvad de anse rikets lagar kräfvat, utan strängt hålla på deras efterlefnad. Vi svara härpå att vi icke kunna se något egentligt sammanhang mellan rikets nytta och den uppfattning som någon eller några af kronans rådgifvare hafva i ett ämne sådant som det föreliggande. Det är ju icke gifvet att uppfattningen hos 1860 års svenska statsråd och riksdag var ovilkorligen den rätta, och det var ingalunda nödvändigt att deras efterträdare skulle se saken på samma sätt, då de icke ville eller kunde deraf härleda samma konsekvenser. Den enda skada som oss veterligen skett skulle kunna vara att statsrådsprotokollet blifvit genom den officiella tidningen spriddt öfver hela riket, hvarigenom många menniskor fått tillfälle att djupt gräma sig öfver ett sätt att gå tillväga som de måste ogilla. Men kanske har samma sak gifvit lika stor anledning till belåtenhet åt andra, hvilka möjligen deri sett ett mästerstycke af diplomatisk behändighet, och i sådant fall är ju all rättfärdighet skedd.

De båda i det föregående behandlade frågorna hafva i sin stora olikhet för öfrigt en egenskap gemensam, att vara stora och grannlaga. Är ett fel begånget, måste tillrättavisningen blifva därefter, icke en lättsinnigt framkastad »prickning», utan ett slag som kännes. Hvad oss angår, se vi lika litet skäl till det ena som det andra, men dem som hafva någon förkärlek för den förra metoden bedja vi allvarligen besinna, att i sådana ting hviskas här icke ett ord som icke starkt genljuder uti grannländerna. Liksom hvarje konstitutionelt upptagande af lotsfrågan måste i andra hand såsom ett tadel träffa våra grannar i sydvest, lika så skulle hvarje vidrörande af ståthållarsaken obehagligt beröra det norska brödrafolket, och man må tala aldrig så vackert om sina vänliga intentioner mot Norge, skulle det dock aldrig af mängden bland storthingsmännen förstås annorlunda än såsom en mot Norge kastad handske. Dertill kommer ännu en annan sak, som väl kan förtjena att tagas i öfvervägande: den representation som handlar högsinnadt mot sin regering inger denna samma regering mer respekt, än om den tanklöst anfäller

henne med små-hetsigheter, hvilka icke hafva någon annan verkan än att möjligen kringderas föremål samla det deltagande hvilket välsinnade människor gerna gifva åt dem de se utsatta för förföljelser.

Sedan det föregående var uppsatt för tryck lärer konstitutionsutskottet hafva beslutit att i afseende på ingendera af dessa frågor göra någon anmälan till riksdagen.

Litteratur.

Svenska vitterhetens häfder efter Gustaf III:s död. Af Gustaf Ljunggren. Första delen. Inledning. Kjellgren. Leopold. Thorild. Till och med 1792. Lund 1873. C. W. K. Gleerups förlag. Pris 6 rdr.

Om den estetiska betydelsen af Thorilds strid emot Kellgren och Leopold. Af Bernh. v. Beskow (Svenska akademis handlingar från 1766, 48:de delen. Stockholm 1873. P. A. Norstedt & Söner. Pris 4 rdr 50 öre).

Det är eget att se, huru under de närmast förflutna åren den för snart hundra år sedan utkämpade striden inom vår vitterhet å nyo kommit under behandling. Men saken är lätt att förklara: fosforisterne hade på det allmänna tänkesättet lyckats trycka prägeln af sin ensidiga uppfattning af de litterära företeelserna på 1780-talet, och det behöfdes rätt väl i sanningens intresse en grundlig revision. Väl hade Atterbom i det sista, efter hans död utgifna bandet af Siare och Skalder sjelf gjort en sen men stor rättvisa åt Kellgren; dock återstod det ännu mycket att justera. En sådan räfst företog sig B. E. Malmström i sina akademiska föreläsningar; hans framställning af det gustavianska tidehvarvet innehålles i det 1867 utgifna andra bandet af Svenska vitterhetens historia. Kort derefter, på Svenska akademis högtidsdag den 20 december 1869, upplästes, med anledning af akademis för tillfället slagna medalj, Böttigers »Minne af Johan Henrik Kellgren», som följande året trycktes i 45:te delen af akademis handlingar. Denna sist nämnda skrift är något vida mer än ett akademiskt äreminne. Väl säger författaren att på ett fält der sådana granskare som Atterbom och Malmström »gått förut med skäran, kan nu efterskörden ej gerna antagas att blifva stor: på sin höjd torde några ax vara kvar att plocka». Men han har sjelf, genom sin på en gång omfattande och djupt inträngande behandling af sitt ämne, gifvit den bästa vederläggning åt sin

blygsamma förklaring, och för hvar och en som vill bilda sig en sann föreställning om det gustavianska tidehvarvets litterära skaplynne skall Böttigers Minne af Kellgren alltid blifva en af hufvudskrifterna.

Beskows ofvan nämnda afhandling om betydelsen af striden mellan Thorild och gustavianerne Kellgren och Leopold var skriven redan 1861 och af författaren ämnad för akademis handlingar, men den kunde i anseende till mellankomma hinder icke i dem vinna ett rum förr än tolf år senare. Hade detta arbete utkommit i sin tid, skulle det hafva sparat mycken tid och möda för efterföljande forskare, ty ingen har med så noggrann begränsning af stridsfältet, och på samma gång med så stor fullständighet i detaljerna, redogjort för den mer än tioåriga kampen, »längre än grekernas vid Troja», anmärker skämtsamt den fina akademikern. Andamålet med hans undersökning var att visa hvad denna strid egentligen innebar. Man hade på förhand tagit för afgjordt, säger han, »att striden gälde afskuddandet af det efter franska mönster bildade regeltvång som påstods hafva under Kellgrens herravälde tryckt den svenska vitterheten, samt införandet af friare estetiska åsigtar». Den litterära statshvälfningen ansågs hafva blifvit inledd genom Thorilds ryktbara skrift »Kritik öfver kritiker, med utkast till en lagstiftning i snillets verd»; så förkunnades saken af honom sjelf, af hans egna anhångare och senare af »den nya skolan», hvilken åter upptog striden mot Thorilds sista öfverlevande motståndare. Denna åsigt, säger von Beskow, »upprepad under ett halft århundrade, utan någon på en fullt omfattande litterärhistorisk undersökning grundad vederläggning — åtminstone är ingen dylik oss bekant — har ej kunnat fela att vinna allmännare häfd». För Beskow var denna litterära granskning synbarligen ett älsklingsarbete; sjelf till hela sin andliga utrustning

nära beslägtad med det gustavianska tidehvarfvets skalder, ansåg han för en samvetssak att återupprätta deras kränkta värdighet och tillbakakasta de larmande anspråken af en litterär fribytare, hvars sak den nya skolan på visst sätt gjort till sin egen. Huru han lyckats i sitt företag, derom kan och bör hvar och en som älskar fäderneslandets litterära minnen sjelf med största lätthet bilda sig en föreställning, ty von Beskow har i ett särdeles lättläst och lätt öfverskådligt sammanhang framlagt det väsentligaste af sjelfva urkunderna. Med sina egna omdömen är han ytterst sparsam: han har påtagligen räknat på aktstyckenas egen bevisningskraft, och han har, så vidt vi kunna finna, icke räknat orätt.

I företalet till det stora arbete hvars första del vi här anmäla yttrar professor Ljunggren, att det från början icke varit hans mening att gifva en så stor omfattning åt sin framställning af den litterära striden på 1780-talet: han hade endast i ett inledande kapitel ämnat derät egna någon uppmärksamhet; men under granskningen af dithörande handlingar fann han att han icke till allä delar kunde sluta sig till »den ännu allmänast rådande uppfattningen af denna märkliga episod i vår litteraturhistoria; han upptäckte misstag som tariffade rättelse, aktstycken som blifvit förbisedda, och kom i tillfälle att begagna materialier, tryckta så väl som otryckta, hvilka för föregångarne icke varit tillgängliga». Af det tilltänkta korta kapitlet blef derföre en bok, och »dess värre,» säger författaren, »en vidlyftig bok». Läsaren har icke något skäl att i denna vidlyftighet se en olycka, annat än så vida som det kan antagas, att det arbete som blifvit nedlagt på sjelfva inledningen fördröjer hufvudverkets fullbordan. Det är naturligt, att då skriftställaren här haft alldeles samma fält att öfverfara, *hufvudsaktligen* samma källor att begagna, och äfven i det hela valt samma framställningsmetod som Malmström, får läsaren förnya bekantskapen med icke så litet som han kände förut, både fakta, aktstycken och synpunkter för deras bedömande. Men de nya dragen som tillkommit äro tillräckligt rikhaltiga för att, i den särdeles vackra och behagliga dragt hvari skriftställaren vetat kläda dem, fångsla läsarens uppmärksamhet och hålla hans intresse i spänning. Vi skola i det följande söka visa, i hvilka delar hr Ljunggren före-

trädesvis fört den litteraturhistoriska forskningen framåt.

Hvarje revision af domslut, vare sig inom den vittra eller den borgerliga lagstiftningens område, medför för den förra vinnande parten en nedsättning till fördel för den som förut lidit orätt. Den romantiska skolan bemödade sig att göra Thorild till ett sekularsnille och nedsätta de mest betydande gustavianska skalderna till rangen af litterära perukstockar. Atterbom, skolans sista lefvande representant, hann endast mot den ena af dessa skalder godtgöra hvad han i ungdomligt öfverdåd felat; just när han skulle lägga handen vid den nya framställningen af Leopold afbröts han af döden. Kellgrens minne har farit bättre, och om han än saknar Leopolds storhet, är hans personlighet både såsom människa och skriftställare mera egnad att tillvinna honom sympatier. Atterbom anmärker att Kellgren »i våra dagar upphört, väl icke att nämnas (och någon gång berömmas), men nära nog att läsas; visst är åtminstone att han befinnes vida oftare nämnd än läst». Till denna glömska har den berömde författaren af Siare och Skalder i sin ungdom medverkat mer än han vid lifvets gräns kunde uträtta för att upplifva Kellgrens minne. Men det var icke hans fel, och det är en allmän lott för skriftställare från förgångna tider att mindre läsas än berömmas; må hända hade det blifvit Kellgren förunnadt att göra ett undantag, om han fått en längre lifstid. Lika vackert som sant lyder Atterboms slutomdöme om honom, att vi ega honom knapt till hälften. »Just vid vändningen till en ny poetisk verksamhet, som lofvade att vida öfverträffa den förra, bortrycktes han i en mans bästa ålder, en ålder, *efter* hvilken många af jordens ryktbaraste skalder författat sina förnämsta verk.» Det erinras om huru Milton, Wieland, Voltaire och Goethe först vid framskriden ålder diktade sina förnämsta verk, och att Rousseau just beträdde författarebanan vid den ålder då Kellgren afträdde från skådeplatsen: alla dessa erhöilo ett tidsutrymme för att realisera allt hvartill naturen utrustat dem, men »Kellgren fick ej denna tillåtelse, honom beskärdes icke att fortsätta en bana, på hvilken han skulle blifvit det efter hans död uppväxande revolutionära skalde-slägtets uppfostrare, medelpunkt, ledande försyn och dymedelst helt fredligt tillvägabragt den i Sveriges vitterhet behöfliga omhvälfning som, ty värr, sedermera så långsamt frambröt

med ett mot de kvarlevande gustavianska veteranerna ofta otacksamt öfvermod.» Säkert hade Atterbom sjelf i sina bästa skaldeegenskaper tagit Kellgren till föresyn långt mer än han sjelf någonsin förestälde sig. Hvad Atterbom, Malmström och Beskow lemnat ogjordt i Kellgrens karakteristik har Böttiger fullbordat. Huru olika se vi icke nu hans bild mot den som tecknades af Thorild i följande rader af den beryktade »straffsängen», nästan de enda hvilka anständigheten tillåter att upprepa:

Du listige bestjälare
Af Pope och Young och Gallerna
Bedrag det goda publikum
O lilla skönhetsmäklare,
Behageliga charlatan:
På länta vingar sväfva täckt
I andras blomstersängar kring,
Och när du, lätta flygare,
Vill mera högt, häng troget fast
I svansen af Horaze's flygt.
Och när du sist ej mer förmår,
Så tumla sparf, behaglig ner,
Och quisqvittvittra på hvar qvist
En parodi på örnens flygt.
Ställ upp, ställ konsteligen upp,
Flytt hit och dit, gör under med
Ditt skaldskaps lilla tjufbutik
Och rimmets fidedeklingklangling.

Icke trodde Thorild ett sparfqvittret skulle öfverleva hans egen örnalät, och att efterverlden i den lilla »tjufbutiken» skulle finna långt mer icke blott äkta snille utan äfven äkta originalitet än i sjelfva det ofantliga naturtempel som skallade af hans egna ihåliga deklamationer.

Huru förklara den popularitet som omgaf Thorild under hans bullersamma dagar i fäderneslandet, och som der öfverlefdes honom öfver ett halft århundrade? Ty så mycket konstgjordt och uppstyldadt det än finnes deri, fans det påtagligen något i folkinstinkten, som gjorde att den skenbart djerfva och hänsynslösa ynglingen af hopen betraktades som ett slags halfgud. Med rätta låter oss hr Ljunggren förstå att Thorilds utsväfvande världsförbättringsplaner, med mordbrand och lönmord påräknade såsom de första medlen att öppna ett jordiskt paradiset för den kommande generationen, skulle hafva väckt odelad afsky, om icke det hos sinnena i allmänhet, och så att säga i luften, funnits en slags vild likgiltighet mot allt det gräsliga som eljest kommer håren att resa sig på menniskors hufvud. Man vänjer sig vid blod såsom vid allt annat, och det är i sjelfva ver-

ket i denna känslans slöande för det ohyggliga som den krigiska tapperheten har sin första förklaring. Lagen, regeln, ordningen, äro icke föremål för samma ohejdade och oroliga hänförelse som deras motsatser; vi hafva i våra häfder ofta haft tillfälle att se det, och för att taga ett exempel från vår egen tid, så undra vi mycket om Almquist någonsin fått så stort rop för snille, i fall han icke varit så sjelfsväldig och regellös. Thorild har för en tid blifvit firad såsom en frihetshjelte och en reformator, begge delarne en ära som han fick för temligen godt pris. För det nya och storartade i hans filosofiska och estetiska spekulationer erkänna vi att vi sakna sinne, men vi få trösta oss med att vi dela denna brist med så många andra. Vi kunna göra rättvisa åt hans utomordentliga snabbhet i uppfattningen, hans fyndighet och hans naturliga qvickhet, men dessa egenskaper förde honom icke mycket längre än till randen af tankens haf, och man såg honom aldrig med egen ansträngning och arbete försöka dyka till dess botten. Han var af naturen utrustad till att blifva en af mensklighetens stora ljus, men han blef icke mer än en bengalisk eld, som för en tid lyste i de förvånade massornas ögon, kastade ett fladdrande sken på de omgifvande föremålen och försvann i rök. Det skulle vara af stor vigt för bedömandet af denna meteoriska förteelse att känna något mer om hans barndomshem och hans skolår. Utan tvifvel måste allt ifrån början något väsentligt hafva fattats honom, en brist som åt hela hans återstående lif gaf en karakter af halfhet och hållningslöshet. Kanske var det saknaden af en moders milda fromhet och en faders förståndigt stränga tukt, förmodligen af båda delarne, och dertill af en syskonkrets, hvars lika berättigade anspråk kunde hafva begränsat hans egen öfversvallande sjelfvisshet. Det förekommer oss såsom måste han hafva haft den olyckan att sakna uppfostran, visserligen icke bokens och lexans, ty han var ju ett underverk af snällhet och läraktighet, men den uppfostran som hårdar, disciplinerar och ger kraft att slå sig fram genom lifvets strid. Det har ofta blifvit anmärkt om honom, och nu senast af de båda författare hvilkas arbeten vi hafva framför oss, att han saknade sjelfbeherskning och sjelfkritik; men dessa egenskaper äro sjelfva härledda frukter af arbete och ansträngning. Det ser verkligen ut som om Thorild aldrig hade arbetat; hans snabba fattning höjde honom

utan tvifvel under de egentliga läroåren öfver kamraternas tröga men helsosamma mödor, och när han växt ifrån skolans tvång, var det för sent för honom att böja den högresta nacken under oket af ett redbart men obemärkt arbete. Vi vilja ej dermed säga att han icke fortfarande läste många böcker, men detta arbete, i fall det så kan kallas, måste hafva varit hufvudsakligen passif, och hans gamla gynnare, Per Tham, hade kanske icke så orätt, när han sade att Thorild läste böcker vid bräddarne. Hela hans följande litterära verksamhet bestod af stora ansatser, men han bragte ingen ting till slut; han utkastade några stora principer, men han genomförde dem icke. Han var och förblef derfore en stor dilettant, som ville göra lycka med minsta möjliga omak, och det mått af lycka han för sig begärde var sannerligen icke småsaker.

I hvarje tid af rörelse fins det känsliga naturer, som lifligt uppfatta och med instinkens friskhet återgifva de första intrycken; de äro termometrar på ett nytt tänkesätt som håller på att bilda sig och hafva såsom sådana en betydelse, men man kan knappast säga att de på något verksammare sätt befordra reformarbetet, än mindre att de leda det. En sådan natur var Thorild: han var förunderligt mottaglig för det nya och snabb i att gifva det ett starkt uttryck, så mycket mer öfverraskande som han djerft tillgrep förut oanvända delar af språkskatten och med halsbrytande vighet öfverhoppade alla de rämärken hvilka den tidens smak uppdragit för den litterära framställningen. Det var som en forsande flod, som plötsligt genombrutit sina dammar och i sin ystra fart formade praktfulla men ofrukbara vattenfall. Det var en grann syn att börja med, ett fräsande skum af de mest klingande termer, gudomligt, tjusande, sublimt, starkt o. s. v. men hvad som fattades var styrsel och begränsning. Hans litterära bana liknade en krysspning af ett vackert och väl tackladt fartyg utan roder. Det må vara att hans blick var djupare och mer omfattande än hans motståndares, men luften var icke klar öfver det ändlöst vidgade synfältet, och fantasien öfvervældigade reflexionen. Malmström har väl karakteriserat honom, då han fränkänner honom all förmåga af bevisning: »hans omdömen blefvo ofta blotta postulater, blotta maktspråk; sina grundsatser, för det mesta i sig sjelfva riktiga, gaf han likväl ofta en så otillbörlig

att de förvandlades till orimliga paradoxer; hans sätt att föra den offentliga diskussionen var utmärkt af sällsyntheter, fullt af invektiv och bouffonier, stundom qvicka och träffande, stundom arga och obefogade, och hans stil ej sällan så rå och plump, att med undantag af skandalpressens alster i alla tider vår litteratur hvarken före eller efter honom kan uppvisa något motsvarande.»

I kalendern »Linnea Borealis» för 1841 förekomma några förut otryckta fragment af Thorild, af hvilka Böttiger i Minnet af Kellgren meddelat några utdrag. Han omtalar deri, huru han »i en gudomlig rörelse af förundran» kysste nästan hvarje sida i en afhandling som han skrifvit, huru han »med tårar af innerligt välbehag tillbad» somliga delar deraf, samt huru han var »besynnerligen rädd om sitt eget lif, för den höga charme, den heliga vig, han tyckte det hafva för världen». »Jag, naturligen, ansåg mig för den förste af lefvande, ja af dödlige som varit. Jag studsade vid mångas förträfflighet men såg snart, att om de hade något drag af mera stort, voro de under i det sanna. Jag tillbad tusende gånger min egen själs omätliga ömhet, kraft, ljus och storhet. Denna tillbedelse var det allra heligaste af min lycksalighet. Jag trodde mig skriva ädlast i världen.» Och ändå tilllägger han, att han icke tyckte sig hafva en gnista af högmod, att han var »den ödmjukaste bland de ödmjuka». Atterbom yttrade öfver Geijers knapt kallnade stoft, att dennes så kallade affall endast kunde patologiskt förklaras. Om ett sådant medel någonsin behöfde tillgripas till att förklara företeelser på andens område, så vore det visserligen i fråga om Thorild, kanske också om nya skolans omåttliga beundran för denne dess älskling. Högmodig i vanlig mening var visserligen icke Thorild; han hade helt simpelt förälskat sig i sitt eget jag, han föll ned och tillbad det såsom en gudom, han satte sig sjelf i världens medelpunkt och såg ingen ting annat. I några anmärkningsar, som åtfölja straffsången, uttalar han sin beundran äfven för detta odödliga snilleverk, och vi hafva ingen orsak att misstänka oppriktigheten af hans förtjusning. Sjelfva invektivet kan hafva ett slags storhet, sjelfva ovettet väcka beundran, när det drabbar med rättvisa. Om det någonsin funnits eller kunnat finnas en litterär personlighet, sådan han tecknade Kellgren i straffsången, så hade

visserligen denna varit ett mästestycke i sitt slag; nu deremot hade den, med hela den kolossala hopningen af oqväden, den lilla bristen att icke hafva något föremål, och hans pilar voro bortskjutna på en tom vägg, der hans fantasi roat sig att måla den lede fiendens bild. Så gjorde han i all sin polemik: han utritade i föreställningen sin motståndares illbragder, gick honom sedan oförskräckt på lifvet med hugg och slag, och såg honom naturligtvis med sitt eget öga ligga blödande på marken, innan han såsom segrare lemnade slagfältet. Han saknade icke en viss naturlig ädelhet, och i obehagade ögonblick slipper det fram att han icke alltid trodde sig ofelbar, men vanligen såg han intet annat än sig sjelf och sin egen storhet; deraf torde kunna till någon del förklaras huru det var möjligt för honom att med hyperboliska artigheter tillägna sina ovänner stridsskrifter, i hvilka de angrepos med den oförsyntaste fräckhet. Han såg och tillbad i dessa produkter endast djupet af sitt eget ädelmod och höjden af sitt eget »skythiskt» förfärliga majestät.

Äfven en strid mot väderqvarnar kan hafva något rörande, om vapnen äro hederliga och händerna rena. Men Thorilds personliga karakter vinner icke på närmare skärskådande, och den nimbus af oförvitlighet med hvilken Atterboms inbillning omklädt honom far temligen illa under hr Ljunggrens behandling. Vi hafva icke sett att hans samtida beskylde honom för något dälligt utanför området för de litterära tvisterna, och de stodo i det fallet oändligt högt öfver honom sjelf, som oupphörligt framkastade smutsiga insinuationer mot deras eget handlingssätt. Atterbom har en gång för alla fritagit honom från all beskylning för flärd, behagsjuka och tillgjordhet; Beskow erinrar med rätta, att deraf hos Thorild fans långt mer än man i allmänhet tror. Att mycket i hans uppträdande var beräknadt på effekt, framgår så tydligt af hans skrifter, att man knappast begriper huru det någonsin kunnat förbises. Men det stannade icke vid blotta effektsökeriet, och uppseendet som han ville åstadkomma var ofta endast ett medel att göra lycka. Vitro icke att man gör Thorilds minne särdeles orätt, om man säger att han var en lycksökare i stor stil. Hans kolossala inbilskhet förbjöd honom att begagna de vanliga småvägarne till furstegunst, utmärkelser och penningar, men att han i grunden var ganska svag för

alla dessa fördelar, bevisas ovedersägligen af mer än en sak, hvilken hr Ljunggrens forskning bragt i dagsljuset. Man har förundrat sig att den beryktade disputationsakten i Upsala, då Thorild i närvaro af Gustaf III och hans lysande omgifning försvarade sin kritik af Montesquieu, icke gaf anledning till något direkt gunstvedermåle af konungen; mer än någon annan förundrade det Thorild sjelf, och han bekände sedermera öppet sin bittra ånger öfver att då hafva försummat tillfället att göra sin lycka. Konungen visste bättre hvad han gjorde; han hade kanske för en stund funnit sig road af Thorilds munviga repliker, men kan hända föll honom framfusigheten ännu starkare i ögonen än genialiteten. Hvad skulle också Gustaf III vid sitt hof göra med en person som ordentligt raglade under ögonblickets nyck, än åt folkväldets, än åt enväldets sida? Thorild sjelf trodde sig lika väl duga till en folktribun som till en *hoffilosof*, det senare icke blott i idéel mening, utan såsom ett ordentligt aflönadt embete, hvars inrättning han ville föreslå konungen i ett utarbetadt memorial, och hvilket han för egen del icke skulle ha haft någon betänklighet vid att mottaga. Det är icke något nöje att i historiens gömslor uppleta bevis på döda människors skröpligheter, men när de såsom Thorild blifvit af fäkunniga eller beräknande beundrare upplyfta på en skyhög piedestal af ära och storhet, är det en samvetssak för forskaren att åter lyfta ned dem till jorden. I det höga medvetandet af sitt eget värde försmådde Thorild helt och hållet att hjälpa sig sjelf fram, men han hade ingen ting emot att andra gjorde det, och hr Ljunggren anmärker med befogad ironi, att det för hans höga själ icke föll sig tungt att mottaga snubbor, endast de åtföljdes af en penninggåfva. Hans förhållanden i detta afseende till Tham är väl redan bekant genom den hos Atterbom tryckta brefvexlingen, men han försmådde icke att på flere andra håll kasta ut sina krokar. Förmodligen tyckte han det vara en makalös gunst som han, människoslägtets sublimes reformator och lyckliggörare, visade dem på hvilkas bekostnad han nedlät sig att lefva. Atterbom förundrar sig öfver hvarifrån han fick medel att icke allenast under halftannat års tid uppehålla sig i England utan ock till att der utgifva skrifter. Professor Ljunggren anser sannolikt att hans gamla gynnare Tranchell fick

hjälpa honom, och det är mycket troligt. efter som en afbruten fras i ett af hans hos Geijer tryckta bref synes innebära en begäran om penningar. För öfrigt hade han sitt Hvitfeldska stipendium, hvilket han genom särskild kunglig nåd fick fördubladt, och dertill hade han i förskott uppburit förmodligen icke så få prenumerationsmedel på de utlofvade öfversättningarna af Ossian och Tacitus, hvilka aldrig skulle utkomma. Men dertill förekommer det oss ingalunda omöjligt, icke ens otroligt, att han sett sig om efter *patronage* hos en eller annan rik engelsman, och hvarföre skulle han icke hafva funnit det? Det gifves i England excentriska personer som väl kunna intressera sig för galnare saker än den thorildska planen till verldsreform, och han hade i hela sin person, sitt skick och sitt utseende någon ting som icke tillät honom att förblandas med vanliga äfventyrare. I alla händelser skulle det vara högst intressant att få erfara, med hvad slags personer han der hade beröring och af hvilka han understöddes, ty det är snart sagdt omöjligt att han utan annan hjälp än den han hade hemifrån kunde bestrida kostnaderna för sin vistelse der och utgifvandet af sina skrifter. Hade han genast från början känt sig bortstött med vanlig britisk köld och misstänksamhet mot främlingar, så hade han nog mycket förr återvänt till fäderneslandet. Hans beröring med den svedenborgska församlingen i London, och det skriftställer i hvar till den gaf anledning, äro af Atterbom snarare antydda än utredda. Med ett ord, detta för Thorild icke oviktiga tidskifte är ännu insvept i en tjock slöja.

Thorild är för den nu lefvande generationen känd nästan uteslutande genom sina stridskrifter: allt det öfriga af hans författarskap är fallet i förgätenhet, så vida det icke kan derur återkallas genom den nya upplaga af hans skrifter, hvilken nu utgifves i Upsala. Vi motse med intresse den dom som hr Ljunggren i ett följande band kommer att fälla öfver hans författarskap i allmänhet; troligen utfaller det icke till fördel för hans begåfning såsom skald. Thorild har genom sitt eget exempel negatift bevisat omöjligheten af en poesi utan en skön och symmetrisk form, som uppstår och sammanhåller tankens skönhet. Atterbom gjorde verslaget i »Passionerna» den oförtjenta äran att kalla det för hexameter; den fullständiga frånvaron af allt sinne för rytm är i ögonen fallande

hos den som, i hvarje rad han skref, bråkade så mycket med »harmoni». I hans helsolära är åtskilligt sundt förnuft, som kan förtjena att tagas till vara, och som antyder hvad han hade kunnat blifva, om han underkastat sig ordentliga studier. Hela hans person ända till landsflykten förefaller såsom ett kokande och bubblande vattenkär, som icke kunde frambringa någon ånga, emedan det saknade belastning. Nästan det bästa han gjorde producerade han i fängelset, och man kan deraf föreställa sig till hvilken prydnad för samhälle och litteratur han skulle hafva utvecklat sig under en pressning af lagom svåra motgångar, inledd med en allvarlig upptuktelse från ungdomen. Kanske ända att han var för mycket charlatan för att låta uppfostra sig ens af nöden; hans af hr Ljunggren offentliggjorda bref från Köpenhamn till jernkontorssekreteraren Billberg, ehuru nedstämdt till tonen, är fullt af det vanliga sjelfkära skrället, och långt efteråt skryter han i ett bref till Herder öfver det »utomordentliga värde» Gustaf III satte på honom. Hvad vi för snart ett år sedan (arg. 1873 n:o 19 s. 289) yttrade om Thorild, att samtliga hans goda och dåliga egenskaper i sina öfverdrifter voro så genomsvenska, att ingen med någon vana att skilja nationaliteter skulle hafva misstagit sig om hans fädernesland, vinner full bekräftelse af de nya urkunder som hr Ljunggren framdragit i Ijuset. Vi hoppas nu som då, att vårt folk har sina slyngelår bakom sig, och att en sådan typ af vår nationalitet som Thorild icke vidare skall kunna uppstå.

Professor Ljunggren har framför sina båda föregångare, Atterbom och Malmström, en fördel i sin vana vid arkivforskning. Atterbom förstod sig icke på att handskas med urkunder, och Malmström behandlade denna detalj af sitt arbete med en viss obenägenhet, såsom något underordnad och oväsentligt. Hr Ljunggren har därför i offentliga och enskilda samlingar upptäckt biografiska och kronologiska omständigheter, som i viss mån ändra och rätta föregångarnes uppgifter. Af särskildt intresse är den granskning han företagit dels i Brinckmanska arkivet på Trolle-Ljungby, dels i Lund-universitetets bibliotek, utaf några af Atterbom utgifna Thorildska bref, och den dervid gjorda upptäckten af vissa omskrifningar och tillägg, hvilka Atterbom godtyckligt tillät sig i den ursprungliga texten. Ett af de dagblad som

på ett erkännande sätt anmält hr Ljunggrens arbete har bittert angripit Atterbom för hans förmenta oärlighet i citationer; vi säga med flit förmenta, ty någon tanke på att missleda läsarens omdöme hade säkert aldrig uppstått i denna naiva och rena själ — han ville endast förtydliga originalets mening, och det otillständiga i ett sådant sätt att gå till väga föll honom visserligen aldrig in. Han komponerade sjelf med en öfverraskande svårighet hos en person som skrivit så mycket; vi hafva sett några af hans manuskript, i hvilka först den ursprungliga texten blifvit utstruken och korrekionsvis omskrifven i den breda marginalen, derefter denna på lika vis behandlad och omskrifven på ett öfver den första texten klistradt blad, och slutligen denna sista redaktion på samma sätt emenderad på ett nytt blad, som klistrades öfver den ursprungliga marginalen. De anmärkta ändringarna äro icke heller af någon betydelse; de bestå egentligen i tillsatser och utrop, som äro roliga derföre att de äro så oändligt målande för Atterbom.

Mot Malmström har hr Ljunggren anmärkt några misstag, hvilka dock icke äro af särdeles betydenhet. Emedan Atterbom så utförligt behandlat Thorild, ansåg sig Malmström kunna fatta sig kortare, och onekligt har han i några småsaker begått småfel, derföre att han för mycket litat på Atterboms uppgifter. Hans totalomdöme om Thorild, hvaraf vi ofvanföre anført några rader, går deremot alldeles i samma riktning som hr Ljunggrens. I afseende på anledningen till Leopolds Stockholmsflyttning har hr Ljunggren haft noggrannare källor än hans embetsbroder i Upsala, men saken kommer på ett ut. Huru vida ett ställe i ett af Leopolds oden är svårt att förstå enligt Malmström — hvarvid det emellertid särskildt uttalades att svärfattligheten gälde stycket när det upplästes — eller någorlunda lätt begripligt enligt hr Ljunggren, kan just göra oss det samma. Öfver hufvud äro skiljaktigheterna mellan skriftställaren i Lund och föreläsaren i Upsala så ringa, att de icke behöfva störa det goda förhållandet mellan båda läroverken.

Hr Ljunggren har i likhet med sina båda föregångare gifvit utförliga expositioner af innehållet i den gustavianska tidens vittra tidningar, företrädesvis Stockholms-Posten, samt lemnat några välkomna redogörelser för de viktigaste personer som voro inblandade i polemiken; äfven för innehållet af Thorilds

kortlifvade »Granskare» meddelas en ganska fullständig redogörelse. Stockholms-Posten är en af litteraturhistoriens största märkvärdigheter, på samma gång ett uttryck för tidehvarfvets högsta poetiska tankar och en samling af litterärt drafvel, om hvars underhållighet vår tid icke kan göra sig begrepp, af lekande ironi och snarstucken påflugenhet, attiskt salt och bestialiska grofheter, allt detta blandadt i den behagligaste oreda, så att det med rätta kan sägas att slumpen och allmänheten redigerade tidningen. Äfven andra än Thorild tyckte att Kellgren väl mycket nedlät sig till att tukta småpoeter i provinserna; så kan det tyckas oss, men om det icke för hundra år sedan funnits en vitter polis, som näpste det poetiska okynnet, på samma gång som den framdrog och uppmuntrade de bättre anlagen, är det osäkert till hvilken grad vår litteratur urartat, och huru lång tid den hade behöft för att renas och städas; hela världen rimmade i tidningarna, och en stor del af tidens innersta tankar hade rätt ingen annan form i hvilken de kunde uttala sig. Kellgrens namn strålar äfven på det kritiska området såsom en vacker stjerna, något blek, men af den renaste glans.

Anmälan.

Prenumeration å **Samtiden** kan ske på alla postanstalter i riket äfven som i bokhandeln, samt i Stockholm på tidningsutdelningsställen. Priset för helt år 10 rdr, för halft år 5 rdr 50 öre, och för fjerdedels år 3 rdr, *postbefordringsafgiften till landsorten inberäknad.*

Obs. *Alla meddelanden rörande veckoskriften ställas till Expeditionen af Samtiden N:o 5 Clara Södra Kyrkogata 2 trappor upp.*

Innehåll:

Befarade anmärkningsanledningar . . .	Sid. 161.
Litteratur:	
Svenska vitterhetens häfder efter Gustaf III:s död, af Gustaf Ljunggren, m. m.	170.